

Vajda Gábor Mindenekelőtt a tények

Holnaplátók. Ifjúsági közérzetmérleg. Szerkesztette: Gábrity Molnár
Irén és Mirnics Zsuzsa. MTT Könyvtár 5. Szabadka, 2002.

Két szempontból is rendkívül értékes tanulmányok alkotják a szóban forgó könyvet. Az első erény értelmében a kutatók többsége délvidéki (esetleg innen elszármazott) fiatal. (Ennek jelentőségéből csupán keveset von le, miszerint a 11 szerző között egyetlen férfi sincs.) A második erény: a vizsgálódásoknak a vajdasági magyar fiatalok életkörülményei, kultúrája és gondolkodásmódja képezik a tárgyát. Annak dacára is fontos eredményekről van szó, hogy a kérdésekre adott válaszok, ill. a kutatói konklúziók, a ritkább kivételtől eltekintve, nem cáfolják azt, amit a fiatalok helyzetéről, mentalitásáról, lehetőségeiről eddig is tudunk. **Csak hogy a fiatalság érdekeit a politika és a pozícionált értelmiség csupán a tények lehető legszilárdabb alapján képviselheti leghatásosabban akár „hazai”, akár nemzetközi porondon.** Ez egyúttal a titói korszakból átörökölt előítéletek visszaszorításának is a legcélszerűbb módja.

A kérdőívek alapján elemző módszernek megfelelően a félelem, a tehetetlenség, a kívánság, a remény és az akarat is a valóságföltárás függvényében nyer bemutatást. Nem egy tanulmányt azonban a szerző szubjektív véleménye is színezt. Ez azonban nem mosódik egybe a következtetésekkel, javallatokkal. Olyan kitételekre gondolok, mint amelyet G. Molnár Irénnél olvashatunk: **„Ha a vajdasági magyar értelmiséget itthon szeretnénk tartani, itthon kell biztosítani számukra a teljes magyar oktatást az óvodától az egyetemig.”** (Kiemelés – tőlem.) Mindazonáltal a vidékies bensőség már csak azért sem korlátozta az ifjú kutatók igazságkereső ambícióját, mert közöttük nem egy már viszonylag régóta Magyarországon él, s a tudományművelés etikája sem engedélyezi számára a szűk körben is csak rövid ideig kellemes elhallgatásokat, leegyszerűsítéseket.

Az összegyűjtött és csoportosított, táblázatokba rendezett adatok szerint – ahogyan azt T. Mirnics Zsuzsa árnyalat-érzékeny tanulmányából kitűnik – a fiatalokat elsősorban anyagi és egzisztenciális gondok terhelik. Viszont nem vall egészséges gondolkodásra – sugallja a szerző –, **hogy a létkérdéseik megoldását nem a kisebbségi helyzetük lényeges javításával összefüggésben érzékelik.** Társadalmi és kulturális létük igényei nemzetiségi vonatkozásban nem terjednek túl az anyanyelvű oktatás hiányolásán. Más szóval – mondom én – sem a szüleik, sem az iskola nem készítette föl őket az összefüggésekben való gondolkodásra. Szociálpszichológiai tudathasadás terheli gondolkodásukat.

Diósi Viola az e mögött lappangó kishitűséghez kapcsolja a délvidéki magyar fiataloknak a pártoktól való tartózkodását. Az már egy másik tanulmány tárgya lehetne: vajon mennyiben felelősek a pártok a fiatalság róluk alkotott lesújtó véleményéért. S emellett azért is, amit Soltis Lilla vallomástevője így fogalmaz meg: „...az emberek nem kérik, hogy megváltsák őket, sőt egyszerűen gyűlölik, ha valaki valamit tenni akar értük...”. Azután Hevesi Krisztinának a magyar nemzeti sztereotípiákra vonatkozó eredményei is gazdagodhatnak majd, ha az is görcső alá tétetik (amivel egyébként a MTT egyik korábbi kötete foglalkozott is már): vajon milyen ok-együttes miatt kell a délvidéki magyar fiataloknak erkölcsileg alsóbbrendűeknek tekinteniük a velük szemben távolságot tartó magyarországiakat. És a Dencs Tünde kimutatása szerint eluralkodott vallásosság valós erkölcsi tartalmára is fény derülhet még. Ahogyan a Major Lenke által vizsgált szabadkai olvasottság funkciója és perspektívája is a megvilágítását sürgeti.

Vannak részben emlékidéző dolgozatok is a kötetben. Hajnal Virág kulturális antropológiai tanulmánya a zentai fiatalok tehetetlenség-élményét boncolja a balkáni háború vonatkozásaiban. Ódry Ágnes pedig a doroszlói fiatalok sorsának szociográfiai vázlatát nyújtja. Mindezt Stangl Krisztina, Ódry Ágnes és Szálás Tímea szabadkai Agora Iroda szorgoskodásáról szóló beszámolója egészíti ki.